

BÀI TOÁN THIẾT DIỆN

Bài toán xác định thiết diện của một hình chóp, một hình lăng trụ khi cắt bởi một mặt phẳng gắn liền với các cách xác định một mặt phẳng trong không gian. Theo đó, có các cách thường gặp sau để xác định một mặt phẳng trong không gian:

Mặt phẳng được hoàn toàn xác định khi biết nó

1. đi qua ba điểm không thẳng hàng;
2. đi qua một điểm và chứa một đường thẳng không đi qua điểm đó;
3. chứa hai đường thẳng cắt nhau.
4. chứa hai đường thẳng song song;
5. đi qua một điểm và song song với một mặt phẳng khác;
6. đi qua một điểm và song song với hai đường thẳng cắt nhau hoặc chéo nhau.
7. đi qua một điểm và vuông góc với một đường thẳng khác;
8. chứa một đường thẳng và vuông góc với một mặt phẳng khác.

Ở bài này, chúng tôi xin giới thiệu 3 loại toán xác định thiết diện của một hình không gian cắt bởi mặt phẳng (α) trong các trường hợp:

1. Mặt phẳng (α) xác định bởi ba điểm phân biệt không thẳng hàng.

Đối với loại toán này, chúng tôi giới thiệu 2 phương pháp để xác định thiết diện là phương pháp giao tuyến gốc và phương pháp phép chiếu xuyên tâm.

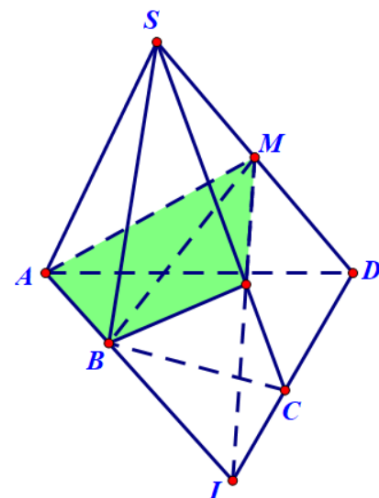
1.1. Phương pháp giao tuyến gốc (Trace method)

- Xác định giao tuyến d của mặt phẳng (α) với một mặt $\mathcal{H}$ của hình chóp, hình lăng trụ (thường là với mặt đáy).
- Tìm các giao điểm của giao tuyến d với các cạnh, đường chéo của mặt $\mathcal{H}$.
- Các giao điểm này thuộc mặt đáy nhưng cũng thuộc vào các mặt bên của hình $\mathcal{H}$. Từ các giao điểm này, chúng ta sẽ xác định được giao tuyến của (α) và các mặt còn lại của hình chóp. Từ đó dựng được thiết diện.

Ví dụ 1. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy không là hình thang. Giả sử M là một điểm trên SD , xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (ABM) .

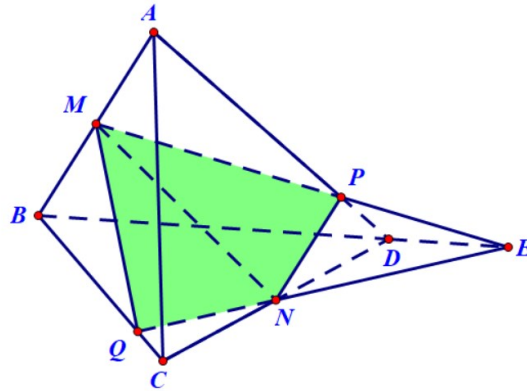
Hướng dẫn.

- Rõ ràng rằng giao tuyến của mặt phẳng (ABM) với mặt đáy $(ABCD)$ là đường thẳng AB , nên chúng ta lựa chọn đường thẳng AB làm giao tuyến gốc.
- Tiếp theo, ta xác định các giao điểm của đường thẳng AB với các cạnh của đáy, nếu không được thì sẽ sử dụng đến giao điểm với đường chéo. Vì tứ giác $ABCD$ không là hình thang nên kéo dài hai đường thẳng AB và CD thì chúng sẽ cắt nhau, giả sử là điểm I .

- Lúc này, đường thẳng IM nằm trong mặt phẳng (SCD) nên nó sẽ cắt được đường thẳng SC , giả sử cắt tại điểm N .
- Thấy ngay, mặt phẳng (ABM) lần lượt cắt các mặt của hình chóp $S.ABCD$ theo các giao tuyến tạo thành một tứ giác là $AMNB$ nên thiết diện chính là tứ giác $AMNB$.

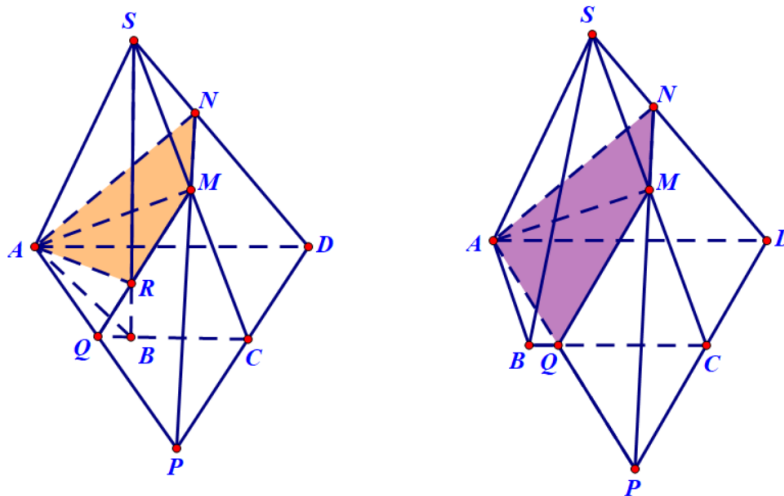
Ví dụ 2. Cho tứ diện $ABCD$ có M, N là trung điểm của AB, CD . Giả sử P là một điểm nằm trên cạnh AD nhưng không là trung điểm. Xác định thiết diện của mặt phẳng (MNP) và tứ diện?

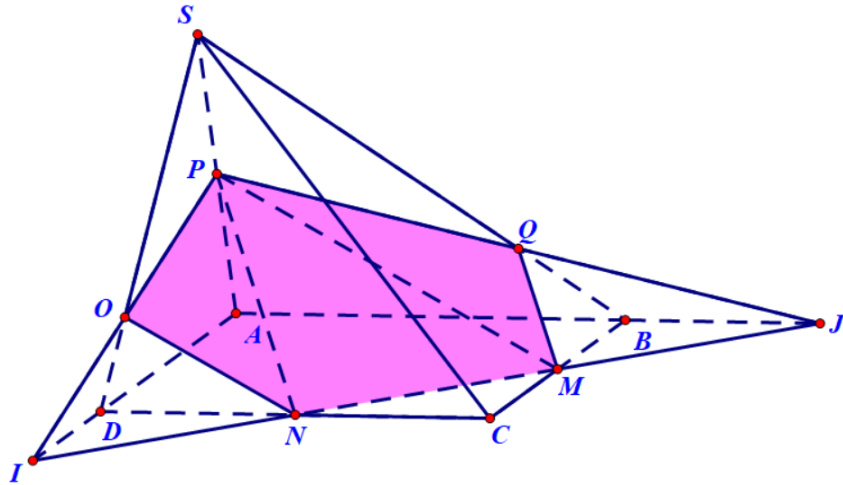
Hướng dẫn. Chúng ta lựa chọn MP là giao tuyến gốc. Trong mặt phẳng (ABD), kéo dài MP cắt BD tại E . Trong mặt phẳng (BCD), nối EN cắt BC tại Q . Thiết diện là tứ giác $MPNQ$.

Ví dụ 3. Cho hình chóp $S.ABCD$ có điểm M là trung điểm SC , N là một điểm trên cạnh SD sao cho $SN < DN$. Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (AMN).

Hướng dẫn. Chúng ta lựa chọn MN làm giao tuyến gốc. Trong mặt phẳng (SCD), kéo dài MN cắt CD tại P . Trong mặt phẳng ($ABCD$), nối AP cắt BC tại Q , tùy thuộc vào vị trí điểm Q nằm trong hay ngoài đoạn BC mà ta được thiết diện là như trong 2 hình vẽ sau đây.

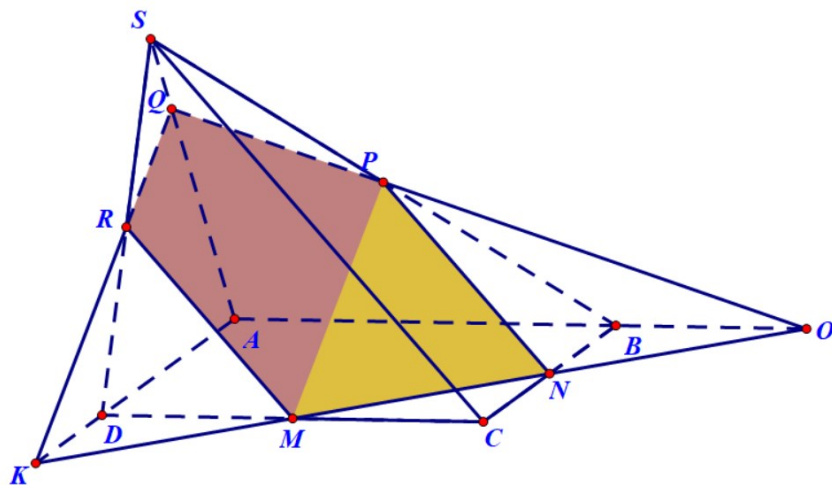
Ví dụ 4. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình bình hành. Gọi M, N, P lần lượt là trung điểm của BC, CD và SA . Xác định thiết diện của hình chóp và mặt phẳng (MNP) .

Hướng dẫn. Chúng ta chọn MN làm giao tuyến gốc. Trong mặt phẳng $(ABCD)$, kéo dài MN cắt AB, AD lần lượt tại J, I . Trong mặt phẳng (SAD) , gọi giao điểm của PI và SD là O . Trong mặt phẳng (SAB) , gọi Q là giao điểm của PJ và SB . Thiết diện là ngũ giác $MNOPQ$.

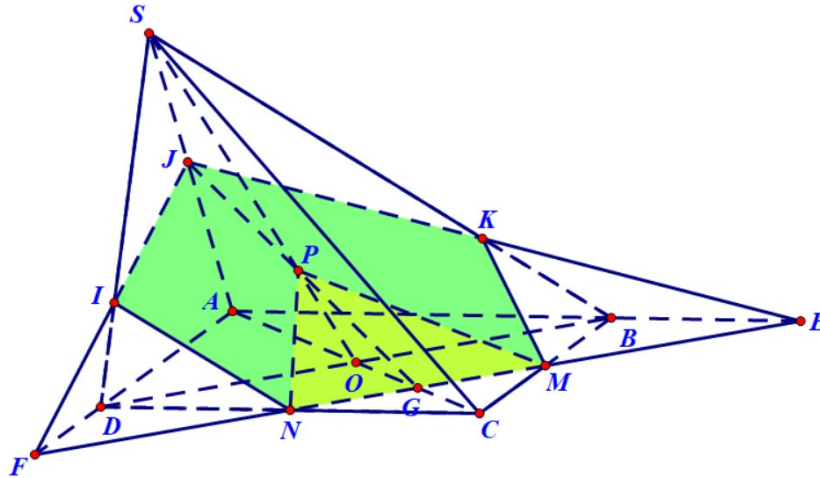
Ví dụ 5. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình bình hành. Gọi M, N, P lần lượt là trung điểm của CD, BC và SB . Xác định thiết diện của hình chóp và mặt phẳng (MNP) .

Hướng dẫn. Trong mặt phẳng $(ABCD)$ gọi O, K lần lượt là giao điểm của MN với AB và AD . Trong mặt phẳng (SAB) gọi Q là giao điểm của SA và PO . Trong mặt phẳng (SAD) gọi R là giao điểm của QK và SD . Thiết diện là ngũ giác $MNPQR$.

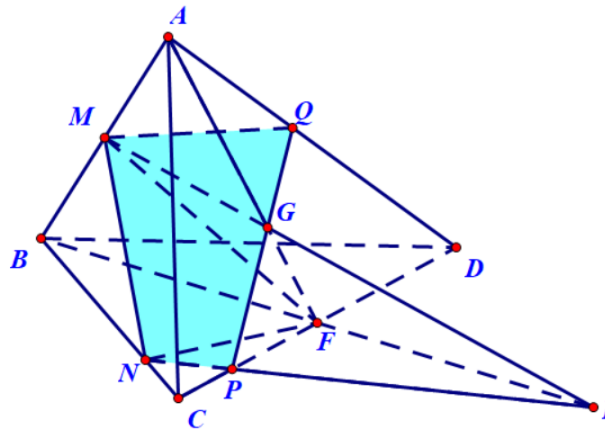
Ví dụ 6. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình bình hành tâm O . Gọi M, N lần lượt là trung điểm của BC, CD . Trên đoạn SO lấy điểm P sao cho $SP > OP$. Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (MNP) .

Hướng dẫn. Trong mặt phẳng $(ABCD)$ gọi E, F, G lần lượt là giao điểm của MN với AB, AD, AC . Trong mặt phẳng (SAC) gọi $J = GP \cap SA$, trong (SAB) gọi $K = JE \cap SB$, trong (SAD) gọi $I = JF \cap SD$. Thiết diện là ngũ giác $MNIJK$.

Ví dụ 7. Cho tứ diện $ABCD$ có M là trung điểm của AB và G là trọng tâm tam giác ACD . N là một điểm bất kì thuộc đoạn BC . Xác định thiết diện của tứ diện khi cắt bởi mặt phẳng (MNG) .

Hướng dẫn. Tình huống này học sinh dễ ngộ nhận MN cắt AC , điều này chưa chắc xảy ra vì nếu N ở vị trí trung điểm BC thì khi đó MN và AC song song với nhau.

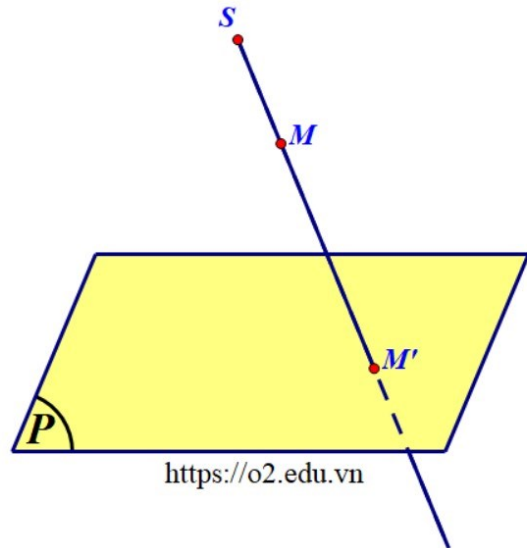
Chúng ta có thể sử dụng phương pháp phép chiếu xuyên tâm hoặc chọn giao tuyến gốc như sau:

- Trong mặt phẳng (ACD) , kéo dài AG cắt CD tại F .
- Trong mặt phẳng (ABF) gọi I là giao điểm của MG và BF , hai đường thẳng này chắc chắn cắt nhau vì $\frac{AM}{AB} = \frac{1}{2} \neq \frac{AG}{AF} = \frac{1}{3}$. Giao tuyến gốc ở đây chính là đường thẳng NI .
- Trong mặt phẳng (BCD) gọi P là giao điểm của CD và NI .
- Thiết diện là tứ giác $MNPQ$.

1.2. Phương pháp phép chiếu xuyên tâm (Inner Projection Method).

Phép chiếu xuyên tâm (còn được gọi là phép phối cảnh, tiếng Anh: inner projection) được giới thiệu ngay từ lớp 8, trong chương trình công nghệ – vẽ kỹ thuật.

Trong không gian, cho một điểm S và một mặt phẳng (P) không đi qua S . Quy tắc biến mỗi điểm M trong không gian thành điểm M' là giao điểm của mặt phẳng (P) và đường thẳng SM được gọi là phép chiếu xuyên tâm (tâm S) xuống mặt phẳng (P) .

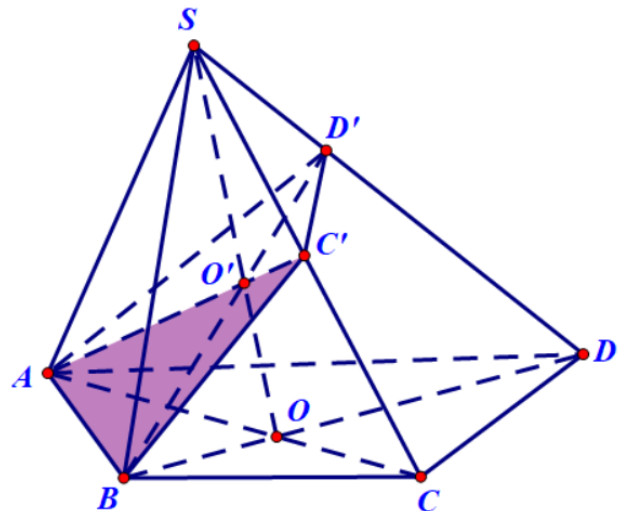
Phương pháp phép chiếu xuyên tâm còn được gọi là phương pháp đường giống.

- Chọn một tam giác trên mặt phẳng (α) làm tam giác cơ sở và xác định hình chiếu của nó lên mặt đáy qua phép chiếu xuyên tâm với tâm là đỉnh của hình chóp.
- Xác định các giao điểm của tam giác hình chiếu với các cạnh, đường chéo của đáy.
- Dựa vào quan hệ liên thuộc, tìm các điểm trên mặt phẳng (α) tương ứng với các điểm ở dưới mặt đáy.

Ví dụ 1. Cho hình chóp $S.ABCD$ có C' là một điểm trên cạnh SC . Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (ABC') trong trường hợp:

1. AB không song song với CD ;
2. AB song song với CD .

Hướng dẫn. Rõ ràng phần 1 học sinh có thể làm bằng phương pháp giao tuyến góc. Tuy nhiên sang phần 2 học sinh sẽ không thể giải được theo phương pháp đó mà phải sử dụng phương pháp phép chiếu xuyên tâm.

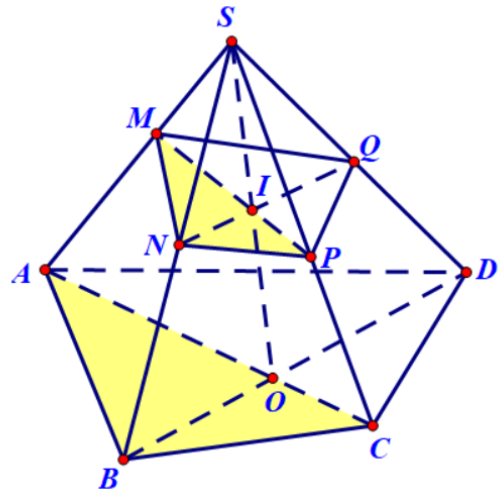

- Chọn tam giác ABC' làm tam giác cơ sở. Qua phép chiếu xuyên tâm S lên mặt phẳng $(ABCD)$ thì tam giác cơ sở biến thành tam giác ABC . Chúng ta sẽ lần lượt đi tìm giao điểm của các cạnh tam giác này với các cạnh và đường chéo của đáy.
- Trong mặt phẳng $(ABCD)$ gọi O là giao điểm của AC và BD . Nhận thấy rằng điểm O thuộc tam giác ABC thì sẽ có một điểm O' tương ứng thuộc tam giác cơ sở ABC' mà qua phép chiếu sinh ra điểm O này. Nhiệm vụ của chúng ta là tìm ra điểm O' đó.
- Trong mặt phẳng (SAC) thấy ngay O' là giao điểm của SO và AC' .

- Cuối cùng, trong mặt phẳng (SBD) gọi D' là giao điểm của BO' và SD . Thiết diện là tứ giác $ABC'D'$.

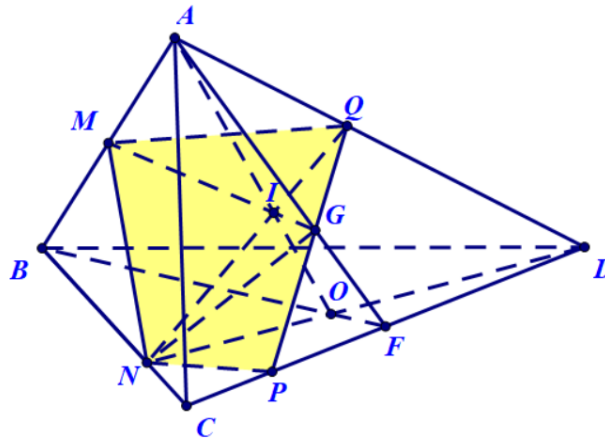
Ví dụ 2. Cho hình chóp $S.ABCD$ có ba điểm M, N, P lần lượt thuộc SA, SB, SC . Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (MNP) .

Hướng dẫn. Chọn tam giác MNP làm tam giác cơ sở. Chiếu lên đáy được tam giác ABC . Cạnh AC của tam giác hình chiếu này cắt đường chéo BD của đáy tại O . Trong mặt phẳng (SAC) gọi I là giao điểm của SO và MN . Trong mặt phẳng (SBD) gọi Q là giao điểm của NI và SD . Thiết diện là tứ giác $MNPQ$.

Ví dụ 3. [Ví dụ 7 ở phần 1.1.] Cho tứ diện $ABCD$

có M là trung điểm của AB và G là trọng tâm tam giác ACD . N là một điểm bất kì thuộc đoạn BC . Xác định thiết diện của tứ diện khi cắt bởi mặt phẳng (MNG) .

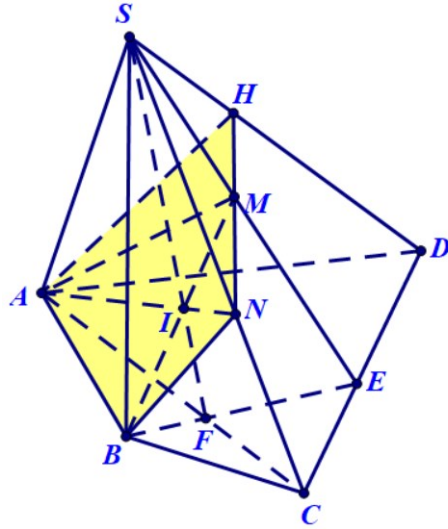

Hướng dẫn.

- Chọn tam giác MNG làm tam giác cơ sở, chiếu lên đáy được tam giác BNF . Cạnh BF của tam giác hình chiếu này cắt ND tại O .
- Trong mặt phẳng (ABF) , gọi giao điểm của MG và SO là I .
- Trong mặt phẳng (AND) , đường thẳng NI cắt AD tại Q .
- Trong mặt phẳng (ACD) , đường thẳng QG cắt CD tại P .
- Thiết diện là tứ giác $MNPQ$.

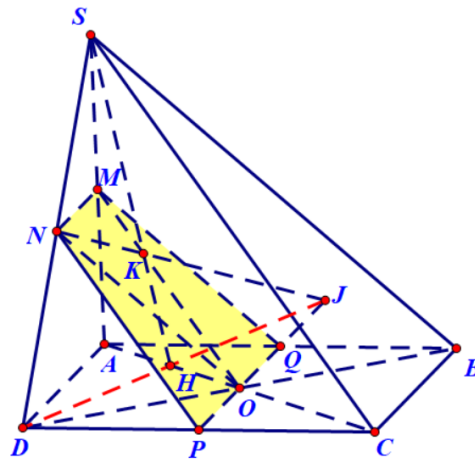
Ví dụ 4. Cho hình chóp $S.ABCD$ có M là một điểm thuộc miền trong tam giác SCD . Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (ABM) .

Hướng dẫn. Trong mặt phẳng (SCD) gọi $E = SM \cap CD$, trong mặt phẳng $(ABCD)$ gọi $F = AC \cap BE$, trong mặt phẳng (SBE) gọi $I = BM \cap SF$, trong mặt phẳng (SAC) gọi $N = AI \cap SC$, trong mặt phẳng (SCD) gọi $H = MN \cap SD$. Thiết diện là tứ giác $ABNH$.

Ví dụ 5. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình bình hành tâm O . Gọi M, N lần lượt là trung điểm SA, SD . Xác định thiết diện của hình chóp và mặt phẳng (OMN) .

Hướng dẫn. Nếu ta chọn tam giác cơ sở là OMN thì chiếu xuống mặt đáy được tam giác OAD . Tam giác hình chiếu này không cắt được cạnh nào của hình bình hành $ABCD$. Do đó ta phải chọn một tam giác cơ sở khác.

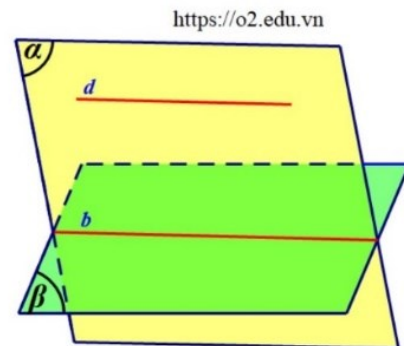
Lấy điểm K bất kì thuộc MO và chọn MNK làm tam giác cơ sở. Chiếu tam giác này lên mặt đáy được tam giác ADH . Kéo dài DH cắt NK tại J . Đường thẳng OJ cắt AB, CD tại Q, P . Thiết diện là tứ giác $MNPQ$.

Cách giải khác cho ví dụ này xin mời xem **Ví dụ 1** ở phần 2 sau đây.

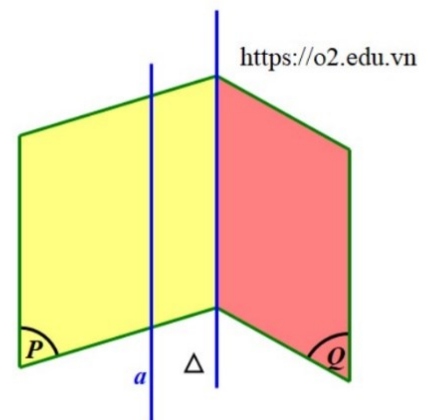
2. Mặt phẳng (α) đi qua một điểm và song song với hai đường thẳng

Chúng ta thường sử dụng 2 kết quả sau để dựng thiết diện.

Nếu mặt phẳng (α) chứa đường thẳng d mà $d \parallel (\beta)$ thì giao tuyến của hai mặt phẳng (α) và (β) nếu có cũng song song với đường thẳng d .

Hai mặt phẳng phân biệt cùng song song với một đường thẳng thì giao tuyến nếu có của chúng cũng song song với đường thẳng đó.

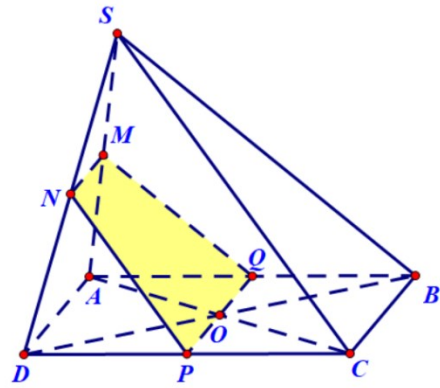

Ví dụ 1. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình bình hành tâm O . Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (α) đi qua O và song song với SB, SC . Thiết diện là hình gì?

Hướng dẫn.

- Qua O kẻ đường thẳng song song với SB , nó cắt SD tại N . N là trung điểm SD vì ON là đường trung bình của tam giác SBD .
- Tương tự, qua O kẻ đường thẳng song song với SC , nó cắt SA tại trung điểm M .
- Mặt phẳng (α) chính là mặt phẳng (OMN) .
- Đường thẳng MN nằm trong mặt phẳng (OMN) và song song với $(ABCD)$, nên giao tuyến d của hai mặt phẳng (OMN) và $(ABCD)$ phải song song với đường thẳng MN .
- Mà giao tuyến d chắc chắn phải chứa điểm O . Do đó, d là đường thẳng đi qua O và song song MN , tức là cũng song song với AD .
- Đường thẳng d cắt AB, CD tại Q, P thì thiết diện là hình thang $MNPQ$.

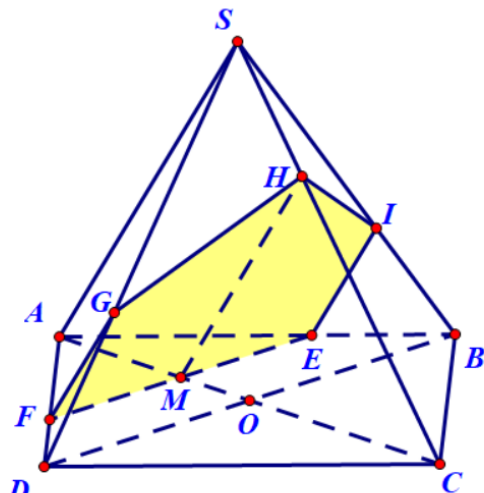

Ví dụ 2. Cho hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình bình hành. Gọi (P) là mặt phẳng đi qua điểm M thuộc đoạn AC và song song với hai đường thẳng BD, SA . Hãy dựng thiết diện của hình chóp với mặt phẳng (P) .

Hướng dẫn. Chúng ta phải xét hai trường hợp, điểm M nằm trong đoạn AO và nằm trong đoạn OC , với O là tâm hình bình hành.

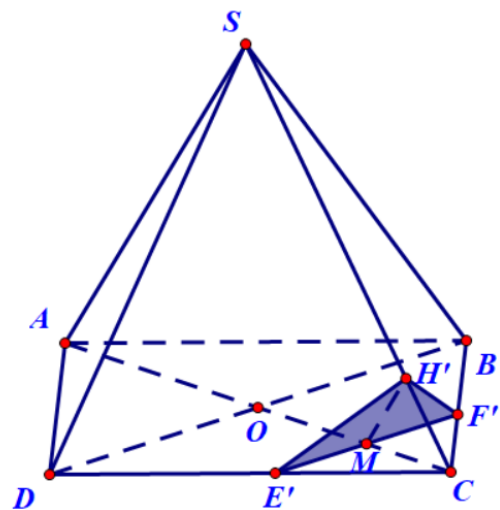
Trường hợp 1. Nếu M nằm trong đoạn AO .

- Qua M dựng đường thẳng song song với BD , nó cắt AB ở E , cắt AD ở F .
- Qua E, M, F lần lượt dựng các đường thẳng song song với SA . Chúng cắt SB, SC, SD lần lượt tại I, H, G .
- Thiết diện là ngũ giác $EFGHI$.

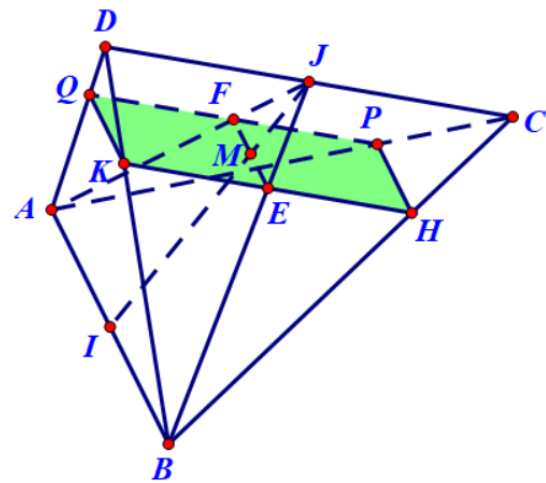

Trường hợp 2. Nếu M nằm trong đoạn OC .

- Qua M dựng đường thẳng song song với BD , nó cắt DC ở E' , cắt BC ở F' .
- Qua M dựng đường thẳng song song với SA , nó cắt SC tại H' .
- Thiết diện là tam giác $E'F'H'$.

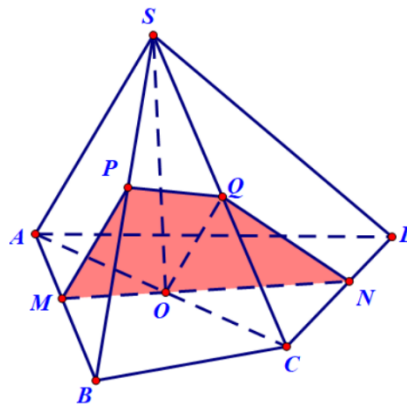
Ví dụ 3. Cho tứ diện $ABCD$ có I, J lần lượt là trung điểm của AB, CD . Gọi M là một điểm trên đoạn IJ và (α) là mặt phẳng qua M đồng thời song song với AB, CD . Xác định thiết diện của tứ diện khi cắt bởi mặt phẳng (α) , thiết diện là hình gì?

Hướng dẫn.

- Trong mặt phẳng $\left(\{ABJ\} \right)$, qua M kẻ đường thẳng d song song với AB . Đường thẳng d cắt BJ, AJ lần lượt tại E và F .
- Qua E kẻ đường thẳng song song với CD , nó cắt BC, BD tại H và K .
- Qua F kẻ đường thẳng song song với CD , nó cắt AC, AD tại P và Q .
- Thiết diện là hình bình hành $HKQP$.

Ví dụ 4. Cho hình chóp $S.ABCD$ có M, N là hai điểm trên AB, CD . Gọi (α) là mặt phẳng chứa MN và song song với SA . Xác định thiết diện của hình chóp khi cắt bởi mặt phẳng (α) .

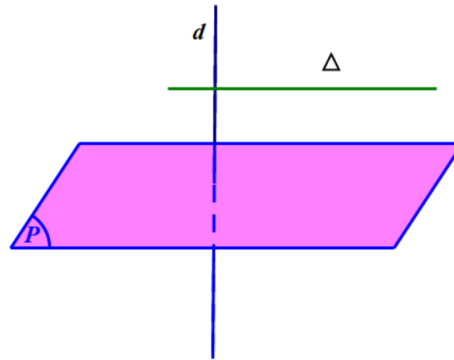

Hướng dẫn. Gọi $MN \cap AC = O$. Qua M, O các kẻ đường thẳng song song với SA , chúng cắt SB, SC lần lượt tại P, Q . Thiết diện là tứ giác $MNPQ$.

3. Mặt phẳng (α) đi qua một điểm và vuông góc với một đường thẳng

Chúng ta chuyển quan hệ vuông góc sang quan hệ song song nhờ định lý:

Cho đường thẳng d vuông góc với mặt phẳng (P) thì mọi đường thẳng Δ vuông góc với d đều song song hoặc nằm trong mặt phẳng (P).

Trường hợp mặt phẳng (α) chứa đường thẳng a và vuông góc với mặt phẳng (P) thì chúng ta tìm một đường thẳng b vuông góc với mặt phẳng (P). Khi đó, mặt phẳng (α) sẽ song song hoặc chứa đường thẳng b .

Ví dụ 1. Cho lăng trụ đứng $ABC.A'B'C'$ có đáy là tam giác nhọn. Mặt phẳng (P) đi qua A và vuông góc với $A'C$. Biết rằng $CC' > AC$, hãy dựng thiết diện của lăng trụ khi cắt bởi mặt phẳng (P).

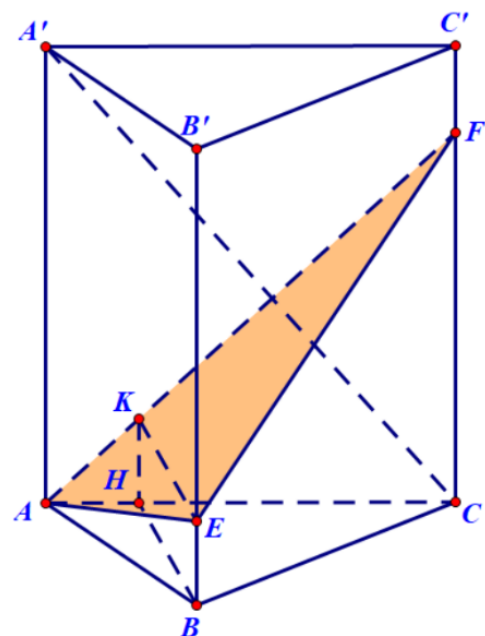
Hướng dẫn.

Kẻ đường cao BH của tam giác ABC thì dễ thấy BH vuông góc với $(ACC'A')$. Do đó BH vuông góc với CA' . Mà (P) cũng vuông góc với CA' nên suy ra BH song song hoặc nằm trong (P) . Dễ thấy khả năng BH nằm trong mặt phẳng (P) không xảy ra, vì khi đó AH vuông góc với $A'C$, đây là điều vô lý.

Trong mặt phẳng $(ACC'A')$ kẻ đường thẳng vuông góc với $A'C$, đường thẳng này cắt CC' tại F . Điểm F nằm trong đoạn CC' , vì $CC' > AC$.

Qua H kẻ đường thẳng song song với AA' , nó cắt AF tại K . Từ K kẻ đường thẳng song song với BH , đường thẳng này cắt BB' tại E .

Thiết diện cần tìm là tam giác AEF .

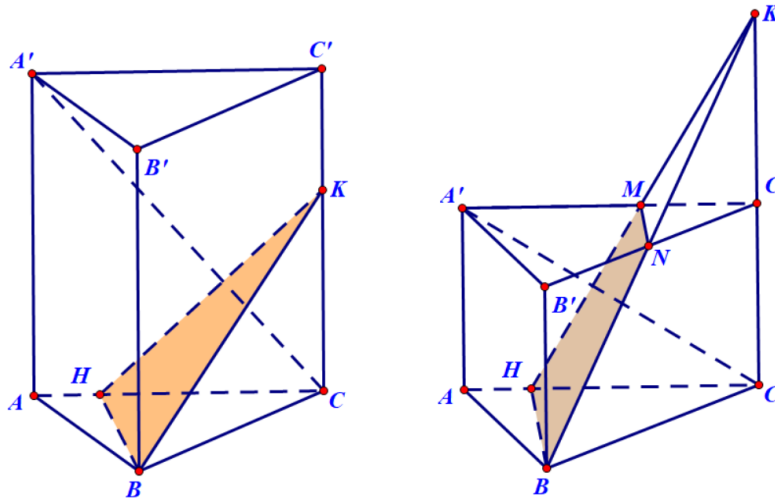

Ví dụ 2. Cho lăng trụ đứng $ABC.A'B'C'$ có đáy là tam giác nhọn. Mặt phẳng (P) đi qua B và vuông góc với $A'C$. Hãy dựng thiết diện của lăng trụ khi cắt bởi mặt phẳng (P) .

Hướng dẫn. Kẻ đường cao BH của tam giác ABC thì dễ thấy BH vuông góc với $(ACC'A')$. Do đó BH vuông góc với CA' . Mà (P) chứa B và vuông góc với CA' nên suy ra BH nằm trong mặt phẳng (P) .

Qua H , kẻ đường thẳng d vuông góc với $A'C$. Lúc này có 2 trường hợp có thể xảy ra:

- Đường thẳng d cắt CC' tại K nằm trong đoạn CC' thì thiết diện là tam giác BHK .
- Đường thẳng d cắt CC' tại K nằm ngoài đoạn CC' và cắt cạnh $A'C'$ tại M . Nối BK cắt $B'C'$ tại N . Thiết diện là hình thang $BHMN$.

Ví dụ 3. Hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình vuông, cạnh SA vuông góc với đáy $(ABCD)$. Gọi (P) là mặt phẳng đi qua A và vuông góc với SC . Xác định thiết diện của hình chóp và mặt phẳng (P) .

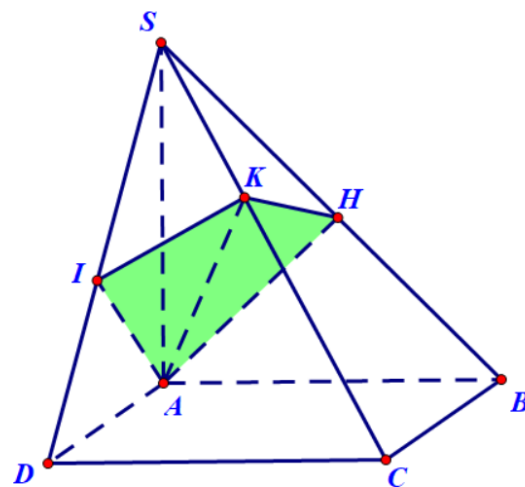
Hướng dẫn. Gọi H, K, I lần lượt là hình chiếu vuông góc của A lên các cạnh SB, SC, SD .

Ta có AK vuông góc với SC mà mặt phẳng (P) chứa A và vuông góc với SC nên suy ra AK nằm trong mặt phẳng (P) .

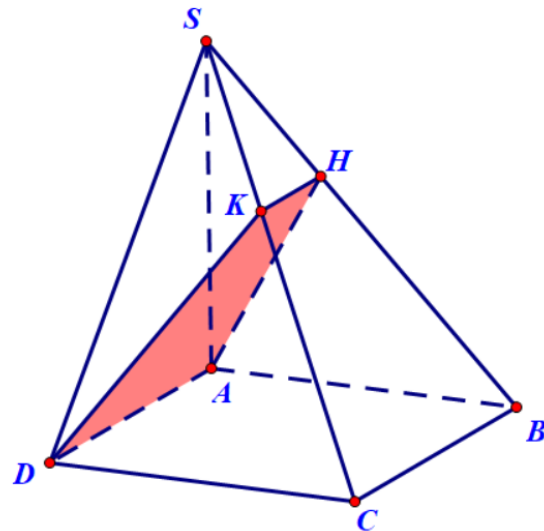
Chứng minh được AH vuông góc với (SBC) nên suy ra $AH \perp SC$. Mà $(P) \perp SC$, nên suy ra AH cũng nằm trong mặt phẳng (P) .

Chứng minh tương tự có AI cũng nằm trong mặt phẳng (P) .

Thiết diện là tứ giác $AHKI$.

Ví dụ 4. Hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình vuông cạnh a , cạnh $SA = a\sqrt{2}$ và vuông góc với đáy. Dựng đường cao AH của tam giác SAB . Chứng minh tỉ số $\frac{SH}{SB} = \frac{2}{3}$. Gọi (P) là mặt phẳng qua A và vuông góc với SB . Mặt phẳng (P) cắt hình chóp theo thiết diện là hình gì? Tính diện tích thiết diện.

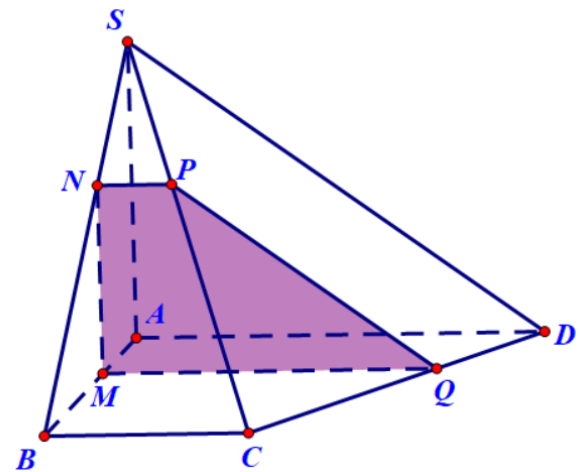
Hướng dẫn. Chứng minh được CB vuông góc với (SAB) nên suy ra CB vuông góc với SB .

Mà (P) vuông góc với SB nên suy ra CB song song với (P) , CB không thể nằm trong mặt phẳng (P) vì khi đó A, B, C, D đồng phẳng.

Qua H kẻ đường thẳng song song với CB , nó cắt SC tại K .

Thiết diện là hình thang $AHKD$, diện tích bằng $\frac{5a^2\sqrt{6}}{18}$.

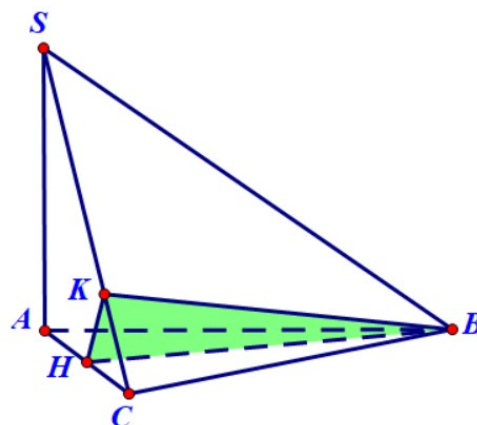
Ví dụ 5. Hình chóp $S.ABCD$ có đáy là hình thang vuông tại A và B với $AB = BC = a, AD = 2a$. Cạnh $SA = 2a$ và vuông góc với đáy $(ABCD)$. Gọi M là một điểm trên cạnh AB sao cho $AM = x$ với $0 < x < a$. Giả sử mặt phẳng (P) là mặt phẳng qua M đồng thời vuông góc với AB . Xác định thiết diện của hình chóp với mặt phẳng (P) , thiết diện là hình gì? Tính diện tích thiết diện theo a và x .

Hướng dẫn. Vì (P) và SA cùng vuông góc với AB nên suy ra SA song song với (P) . Qua M kẻ các đường thẳng song song với SA, AD , chúng cắt SB, CD lần lượt tại M và Q . Qua N kẻ đường thẳng song song với AD , nó cắt SC tại P .

Thiết diện là hình thang vuông $MNPQ$ có diện tích bằng $2a(a - x)$.

Ví dụ 6. Hình chóp $S.ABC$ có đáy là tam giác đều cạnh a . Cạnh $SA = 2a$ và vuông góc với đáy. Mặt phẳng (P) qua B và vuông góc với SC . Tìm thiết diện của hình chóp với mặt phẳng (P) và tính diện tích của thiết diện này.

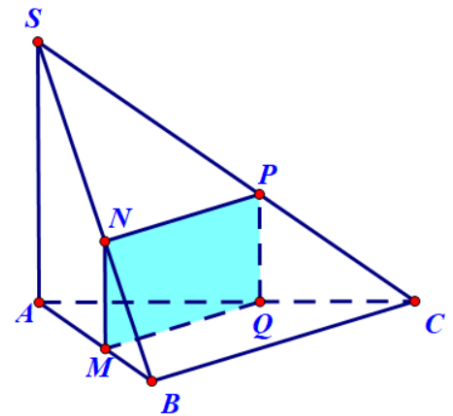
Hướng dẫn. Gọi H là trung điểm AC thì vì tam giác ABC đều nên có $BH \perp AC$. Mà $BH \perp SA$ nên suy ra $BH \perp (SAC)$.

Suy ra $BH \perp SC$, tức là BH nằm trong mặt phẳng (P) .

Qua H kẻ đường thẳng vuông góc với SC , nó cắt SC tại K .

Thiết diện cần tìm là tam giác BHK vuông tại H . Dễ dàng có $BH = \frac{a\sqrt{3}}{2}$. Từ tam giác đồng dạng SAC và HKC tính được HK và suy ra diện tích tam giác BHK bằng $\frac{a^2\sqrt{15}}{20}$.

Ví dụ 7. Hình chóp $S.ABC$ có đáy là tam giác vuông cân tại B , cạnh $AB = a$. Cạnh $SA = a\sqrt{3}$ và vuông góc với đáy. Lấy M là một điểm tùy ý trên cạnh AB , đặt $AM = x$ với $0 < x < a$. Gọi (P) là mặt phẳng qua M và vuông góc với AB . Xác định thiết diện của hình chóp và mặt phẳng (P) . Tính diện tích của thiết diện đó theo a và x , tìm x để diện tích thiết diện có giá trị lớn nhất.

Hướng dẫn.

Mặt phẳng (P) chính là mặt phẳng đi qua M và song song với SA, BC .

Qua M kẻ các đường thẳng song song với SA, BC , chúng cắt SB, AC lần lượt tại N, Q .

Qua N kẻ đường thẳng song song với BC , nó cắt SC tại P .

Thiết diện là hình chữ nhật $MNPQ$ nên diện tích được tính bởi công thức

$$s = MN \times MQ$$

Vì $MN \parallel SA$ nên có $\frac{MN}{SA} = \frac{MB}{AB}$ từ đó tính được $MN = \sqrt{3}(a - x)$. Làm tương tự, cũng tính được $MQ = x$ và suy ra diện tích thiết diện là $s = \sqrt{3}x(a - x)$. Sử dụng bất đẳng thức Cauchy, chúng ta có

$$\sqrt{x(a - x)} \leq \frac{x + a - x}{2} = \frac{a}{2}$$

Từ đó suy ra diện tích lớn nhất là $\frac{a^2\sqrt{3}}{4}$ đạt được khi $x = \frac{a}{2}$.